

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПЕРЕВАГИ І РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ МОВ

Протягом останнього часу в український освітній простір стрімко увірвалися технології, пов'язані зі штучним інтелектом (ШІ). Перед українською науковою спільнотою постали проблеми: як скористатися перевагами використання ШІ в освіті і водночас зменшити ризики його інтеграції в освітній процес. Вітчизняні і зарубіжні науковці, зокрема С. Алексєєва, А. Кільченко, О. Топузов, Є. Ярїз, К. Koedinger, R. Luckin, S. Thrun, M. Sharples, активно обговорюють нові підходи до навчання у зв'язку з появою інструментів ШІ.

Мета нашої розвідки – дослідити, як ефективно інтегрувати штучний інтелект у процес навчання мов, мінімізуючи його негативні впливи.

Спочатку розглянемо потенційні можливості використання ШІ у практиці викладання мов. Так, за допомогою Chat GPT зручно створювати навчальні програми, плани практичних занять, генерувати навчальні тексти і завдання відповідно до рівня володіння мовою здобувачами. ШІ може створювати креативні завдання, зокрема інтерактивні тести, вікторини, діалогові симуляції для практики мовлення, навчальні кейси або сценарії, які імітують реальні професійні ситуації, що особливо корисно для навчання мови за професійним спрямуванням. ШІ-технології на кшталт голосових помічників допомагають студентам тренувати правильну вимову та сприйняття мови на слух. ШІ може аналізувати успішність студентів, виявляти прогалини у знаннях і допомагати викладачеві коригувати підхід до викладання. ШІ швидко збирає та аналізує наукові джерела, допомагає оформлювати списки літератури, готувати анотації до наукових статей.

Але є і певні ризики, пов'язані з використанням технологій на основі ШІ. Власний досвід викладання протягом часу, коли Chat GPT став доступним для використання широкому загалу, показує, що студенти генерують тексти, зокрема тез для участі в студентських конференціях, за допомогою ШІ. Як це може виявити викладач? Програми антиплагіату визначають тексти як такі, що мають 100 %

оригінальності. У текстах, які надають здобувачі першого року навчання, зазвичай нема посилань на джерела і відсутній список літератури. У тексті майже нема помилок: подекуди трапляються лише окремі лексичні чи стилістичні помилки. Здобувачі першого року навчання, які тільки опановують навички академічного письма, виявляють неабияку точність формулювань, логічність і послідовність викладу. І це дає підстави викладачеві підозрювати, що текст згенеровано ШІ. У таких випадках слід наполягати, щоб студенти, беручи за основу текст, створений штучним інтелектом, зверталися до наукових джерел, знайдених самостійно або за допомогою ШІ. Варто зазначити, що праці, рекомендовані ШІ, слід також перевіряти за допомогою пошукових систем, щоб пересвідчитися в їх автентичності. Студенти мають доповнювати тексти цитатами науковців, цифрами і фактами, отриманими з наукової літератури, критично осмислювати згенерований текст і брати його лише за основу як план для подальшого власного дослідження.

Здобувачам варто знати, що ШІ може створювати публікацію на основі фейкових посилань, і усвідомлювати, що генеративні моделі на зразок ChatGPT є моделями мовного навчання, а не експериментального знання. Вони не розроблені для наукових перевірок фактів та підтвердження доказів [1, с. 1122–1123].

Написання есе на будь-яку тему за допомогою ШІ також є справою кількох секунд, тому викладач має навчити студентів критично ставитися до готових текстів, творчо мислити, виявляти індивідуальність і креативність. Наприклад, можна запропонувати учням удосконалити текст, доповнивши його власними міркуваннями, емоціями, враженнями.

Використання штучного інтелекту під час навчання і викладання, зокрема мов, може бути корисним, але важливо пам'ятати про певні застереження.

По-перше, не можна сприймати ШІ як джерело абсолютної істини. ШІ може робити помилки, генерувати неточну або неперевірену інформацію, тому всі дані, ідеї або тези, створені за допомогою ШІ, потрібно ретельно перевіряти та підтверджувати, посилаючись на наукові джерела.

По-друге, треба дотримуватись академічної доброчесності: використання матеріалів, створених ШІ, без належного доопрацювання порушуватиме принципи академічної доброчесності. ШІ створює текст, який на перший погляд виглядає оригінальним, але його окремі фрази можуть дублювати вже існуючі праці. Завжди треба перевіряти створений текст на плагіат. Важливо уникати

копіювання текстів ШІ без розуміння змісту. Краще використовувати його лише як інструмент для ідей чи організації думок.

По-третє, надмірне покладання на ШІ може уповільнити розвиток власних аналітичних і творчих здібностей. Варто використовувати штучний інтелект як помічника, а не заміну для самостійної роботи. Крім того, критичний підхід до текстів, створених за допомогою ШІ, сприятиме запобіганню різного типу помилок (фактичних, граматичних, стилістичних тощо).

По-четверте, наукові тези вимагають чіткості, конкретності та унікальності. ШІ може генерувати загальні або неконкретні відповіді, які потрібно коригувати та адаптувати до відповідних потреб, додавати інформацію, отриману з наукових джерел або з власних досліджень.

По-п'яте, важливо дотримуватися політики використання ШІ, затвердженої у ЗВО. Якщо у навчальному закладі дозволено використання ШІ, обов'язково треба зазначати це у своїй роботі. Наприклад, указувати, що текст (або його частину) створено за допомогою ШІ, якщо цього вимагають правила. ШІ може допомогти згенерувати ідеї або структуру тексту, але повноцінну наукову роботу потрібно виконувати самостійно.

По-шосте, слід ретельно редагувати текст. Матеріали, створені ШІ, можуть містити неочікувані помилки або не враховувати контекст конкретної роботи. Завжди варто перевіряти текст на відповідність темі, стилю та мовним нормам.

Отже, інтеграція штучного інтелекту в навчальний процес відкриває широкі можливості для викладачів та студентів, сприяючи підвищенню ефективності та якості освіти. Штучний інтелект у викладанні мов стає важливим ресурсом, який дає змогу адаптувати освітній процес до сучасних вимог, зокрема персоналізувати навчання, що сприяє формуванню нових компетентностей у студентів. Використання ШІ вимагає не лише технічних навичок, а й етичного підходу (урахування академічної доброчесності та особистої відповідальності). ШІ є корисним за умови, якщо учасники освітнього процесу використовують його як інструмент для написання наукових робіт або виконання інших навчальних завдань, а не як засіб для повного заміщення власної інтелектуальної діяльності, що нівелює цінність освіти і знань.

Література:

1. Sharples, Mike (2022). Automated Essay Writing: An AIED Opinion. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*, 32(4), pp. 1119–1126. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40593-022-00300-7>